

deschide pentru a-L vedea. Fie și numai din acest punct de vedere, definiția intuitivă a lui Isidor din Sevilla referitoare la energie ca la un *lucru ce poate fi văzut* trădează înțelegerea lui Hristos ca energie pură, transmisă și primită de către om, în condiții privilegiate, ca viziune mistică.

LAURA DUMITRESCU
Universitatea din București

MIHAELA-VIORICA CONSTANTINESCU, GABRIELA STOICA, *Româna ca limbă străină. Corpus*, București, Editura Universității din București, 2020, 431 p.

Volumul *Româna ca limbă străină. Corpus*, rezultat al demersului pedagogic susținut de Mihaela-Viorica Constantinescu și de Gabriela Stoica în cadrul cursurilor de limba română pentru studenții străini din Anul Pregătitor, Facultatea de Litere, Universitatea din București, în perioada 2004-2016, reprezintă, pentru științele umaniste, o mult așteptată și prețioasă realizare, care „se poate constitui într-o interesantă și bogată bază de cercetare pentru domenii teoretice diverse” (p. 13).

Lucrarea este alcătuită dintr-o parte introductivă (p. 13-74), dintr-o bibliografie (p. 69-74) și din corpusul propriu-zis (p. 75-431). Introducerea cuprinde capitolele *Preliminarii* (p. 13), *Cadrul teoretic* (p. 13-20), *Prezentarea corpusului* (p. 20-33), *Aplicații. Analize bazate pe corpus* (p. 33-68), *Observații finale* (p. 69).

În *Cadrul teoretic* se definește „corpusul vorbitorilor non-nativi” ca fiind „o colecție de producții autentice, scrise sau/și orale, aparținând celor care învață o limbă străină” (p. 13). În subcapitolul *Stadiul actual al cercetărilor* (p. 13-14), este pusă în evidență situația privilegiată a limbii engleze ca limbă-țintă, pentru care există corpusuri numeroase. Sunt menționate corpusuri ale vorbitorilor non-nativi ai altor limbi europene precum franceza, germana, spaniola, italiana. În subcapitolul dedicat „aspectelor teoretice, metodologice și aplicative generale” (p. 14-17), se delimitează o tipologie a corpusurilor de texte produse de non-nativi și sunt surprinse elemente importante care intervin în „realizarea și utilizarea” (p. 15) acestor tipuri de corpusuri, precum „problema controlului” în cadrul constituirii corpusului sau a „aplicabilității”. Autoarele expun, de asemenea, diferențele dintre „datele bazate pe un corpus produs de non-nativi (*learner corpus*) și studiile mai vechi de achiziție a limbilor străine (SLA)” (p. 16), una dintre concluzii fiind: „în SLA se urmărește cu precădere asimilarea morfologiei și a sintaxei, pe când în LCR [*learner corpus research*] sunt preferate aspecte lexico-semantice, lexico-gramaticale [...] și discursive” (p. 16). Subcapitolul *Studii românești bazate pe corpus. Corpusurile de RLS. Stadiul actual* (p. 17-20) prezintă pe larg rezultatele preocupărilor românești în domeniul analizat, precum și proiectele în desfășurare, de realizare a unor

corpusuri de limbă română ca limbă străină (RLS), în centrele universitare. Se atrage atenția asupra numărului redus de studii pe bază de corpus de RLS, urmare firească a faptului că nu a existat, până în momentul apariției corpusului pe care îl prezentăm, decât unul singur publicat, aparținând Laviniei-Iunia Vasii, ca parte a lucrării *Achiziția limbii române ca L2. Interlimba la nivelul A1* (Cluj-Napoca, 2020).

În prezentarea amănunțită a corpusului, autoarele expun metodologia de constituire (p. 20-21), descriu profilul participanților (p. 21-24), oferă o caracterizare a corpusului scris (p. 24-28) și a celui oral (p. 28-31), subliniind, la final, utilitatea cărții (p. 31-32). Astfel, din punct de vedere tipologic, corpusul prezentat este, după cum se explică: „primar (texte în formatul inițial), longitudinal (urmărind evoluția studenților pentru nivelurile A1-A2 sau A1-B2; în unele cazuri sincronice); transcris (având drept bază o înregistrare); neadnotat; parțial controlat; cu o componentă scrisă și una orală; vorbitorii non-nativi au mai multe limbi materne (corpus pluri-L1), toți având ca limbă țintă româna” (p. 21). În conturarea profilului participanților, autoarele au luat în considerare aspecte precum limba maternă și alte limbi cunoscute, cunoștințele anterioare de limba română, naționalitatea, vârsta, genul, nivelul studiilor. Fiecărui participant i s-a atribuit un cod pe baza căruia poate fi analizată evoluția sa în învățarea limbii române, după cum se sugerează (p. 24). Corpusul scris este alcătuit dintr-un număr de 380 de texte (v. p. 24), reprezentând „compoziții plecând de la o temă indicată sau pe baza unei imagini, compoziții cu termeni impuși, text argumentativ plecând de la o temă dată, text funcțional (de exemplu, redactarea unei scrisori), crearea unor dialoguri plecând de la o situație de comunicare sugerată sau imaginată etc.” (p. 25). Autoarele motivează alegerea subiectelor pentru compoziții din punct de vedere *obiectiv-didactic* și *motivațional-creativ* (p. 26), urmărindu-se, astfel, asimilarea cât mai eficientă a conținuturilor noi. După cum se precizează, în corpusul oral sunt transcrise 79 de producții, aparținând la două tipuri de interacțiune directă controlată: „(a) conversație sau monolog dirijat, pe o temă dată [...], în cadrul examenelor orale de sfârșit de semestru [...]; (b) monolog (al unui student) - cu posibile inserții dialogale (interacțiuni spontane cu alți studenți) - în cadrul unor prezentări orale ale unor elemente de cultură și civilizație proprie, desfășurate în cadrul orelor de curs, în al doilea semestru” (p. 28). Autoarele descriu în detaliu modalitatea de examinare și felul în care au fost abordate temele în cadrul examenelor, menite să ilustreze nivelurile de achiziție a limbii. Transcrierea interacțiunilor a fost manuală, fiind respectate normele din corpusurile de limbă română existente (IVLRA, IV II, ROVA) (p. 30). Sunt menționate aspectele speciale ale notației, datorate particularității interacțiunilor verbale transcrise. În subcapitolul *Importanța corpusului. Implicații practice / Utilitate* (p. 31-33), este evidențiată utilitatea analizei de corpus, din perspectivă didactică, lingvistică și culturală.

Analizele pe baza corpusului au meritul de a fi modele de interpretare și de clasificare a datelor, deschizând noi direcții de cercetare în achiziția RLS și în lingvistica corpusului. În subcapitolul *Corpus scris - O rețetă culinară din țara mea*, se acordă atenție erorilor de formă, lexico-semantice și contextual-semantice din textele rețetelor culinare din corpus. Sugestiile aplicative, nu numai teoretice, din concluzie, sunt importante pentru didactica RLS: „plecând de la dificultățile lexical-semantice observate, se pot elabora materiale didactice de sprijin (conținutul fiind repartizat progresiv, de la nivel

începător la intermediar): un glosar explicativ de termeni culinari/gastronomici, cu anumite contexte ilustrative [...], alături de exerciții de fixare a lexicului specific sau a unor distincții morfologice, de tipul *după/după ce* (prepoziție/locuțiune conjuncțională)” (p. 44). Al doilea studiu pe corpus (p. 45-55) se referă la o producție orală și este făcută din perspectiva analizei erorilor și a pragmaticii românei ca limbă străină. Ultimul studiu pe baza corpusului este realizat din perspectivă cultural-antropologică; în funcție de anumiți parametri, sunt analizate secvențe din care reies diferențele sau asemănările între modelul cultural-antropologic românesc și cel al participanților. Dimensiunea interculturală trebuie să fie luată în considerare în elaborarea materialelor didactice. Observațiile finale (p. 69) aduc precizări asupra utilității corpusului ca instrument valoros de analiză nu numai în cercetarea lingvistică, ci și în domenii precum comunicarea interpersonală și interculturală, antropologie culturală, sociologie. Prin autenticitatea textelor, prin viziunea deschisă către alte culturi străine și către alte puncte de vedere asupra culturii române, corpusul este interesant în mare măsură și pentru cititorul nespecialist. Textele transcrise sunt atrăgătoare prin conținuturile inedite. Sarcinile de lucru sunt formulate astfel încât să ceară studenților multă implicare cognitivă în alcătuirea producțiilor scrise sau orale; sunt solicitate cunoștințele dobândite în sala de curs, cele enciclopedice, studiul individual, imaginația.

Corpusul propriu-zis este precedat de lista cu codurile participanților (p. 77-81) și de *Normele de transcriere a textelor* (p. 82-83). Partea I, *Producerea (și receptarea) textului scris* (p. 84-216) cuprinde trei secvențe, în funcție de locul și de modalitatea în care au fost redactate sarcinile de lucru: *Teme pentru acasă* (p. 84-186), *Teme în clasă (în echipă)* (p. 186-190), *Teme în cadrul testelor/examenelor scrise* (p. 190-216). Partea a II-a, *Producerea și receptarea discursului oral* (p. 217-431), este divizată în *Interacțiuni dirijate* în cadrul examenelor orale la cursul practic și la limbajele de specialitate (*Filologie, Economie*) (p. 394-398) și în *Interacțiuni (semi)libere* (p. 399-431). Interacțiunile orale din cadrul examenului la cursul practic sunt delimitate pe niveluri de achiziție a limbii: *Nivel A2* (p. 217-256), *Nivel A2 / B1* (p. 256-372), *Nivel B1* (p. 372-394). În interacțiunile (semi)libere, studenții prezintă următoarele țări de origine: Chile, Coreea de Sud, Irak, Italia, Maroc, Mexic. Corpusul conține note de subsol în care se aduc informații lămuritoare asupra sarcinilor de lucru date studenților, asupra contextului interacțiunilor scrise sau orale, asupra nivelului de achiziție a limbii etc.

Lectura la care invită corpusul este captivantă atât pentru cercetător, cât și pentru orice cititor: autoarele corelează excelent latura pedagogică, științifică, cu cea ludică și imaginativă a sarcinilor de lucru. Cuprinsul corpusului redă titlurile temelor abordate, care sunt de un interes universal: *Bărbatul ideal / femeia ideală* (p. 90-91), *Portretul unui extraterestru* (p. 95-97), *Despre modă* (p. 161-163) etc. Unele teme de redactare de tipul *Continuați povestea...* (p. 136-139; p. 190-199) sau *Compoziție după imagine* (p. 199-209) au un conținut imaginativ pronunțat. Discursul argumentativ este folosit, în interacțiunile scrise sau orale, în rezolvarea unor sarcini de tipul *Muzica este un medicament. Pro sau contra* (p. 160-161), *Uniforma în școală? Pro sau contra* (p. 163), *La țară sau la oraș. Avantaje și dezavantaje* (p. 220-225). Temele îl implică pe student și din punct de vedere subiectiv (*Cartea preferată* (p. 140), *Locul meu preferat* (p. 144), *Primele impresii despre România* (p. 249-256)).

Corpusul aduce informații marcate de subiectivitate despre culturi diverse, în transcrieri precum *Ce înseamnă să fii...* (p. 156), *Sărbători și tradiții din țara mea* (p. 157-159), *Diferențe culturale* (p. 215). În *Cele trei fete ale împăratului* (p. 197), de exemplu, „sarcină de producere a textului scris, în cadrul unui test periodic”, după cum este precizat în nota de subsol, studentul redă și interpretează un proverb sud-coreean: „Este o expresie în țara mea « Fața frumoasă dreează doar trei ani ». Adică fața ei nu contează. Dacă o față este frumoasă, serioasă, harnică, și inteligentă, este cel mai bună. Dar nici o persoană nu poate să aibă totul. Dumnezeu e egal. De aceea nu unei persoane îi dă totul”.

Transcrierile sunt făcute cu multă atenție, pentru a păstra întocmai datele autentice. Punctele de vedere din diverse culturi, aduse în prim-plan în cadrul subiectelor abordate, comunică cu punctul de vedere al cititorului, lectura fiind dinamică. Poate avea loc un dialog între autorul textului și cititor: „Tu ești un om fericit? Eu sunt un om fericit? Sau el este un om fericit? Uneori, noi suntem toate oamerile fericite. De ce e uneori? De ce nu e întotdeauna? Pentru că noi nu știm că putem exersa fericirea” (în compoziția unui student din China, p. 181).

Dedicat studenților ale căror producții scrise și orale îl compun, acest corpus de texte este util, în egală măsură, profesorilor de limba română ca limbă străină, cercetătorilor care studiază achiziția limbii române ca limbă străină, lingviștilor, antropologilor, sociologilor: „Corpusul poate oferi date empirice, autentice, pentru analize subordonate unor domenii diverse, lingvistice și culturale: achiziția și didactica L2 (RLS); pragmatică; sociolingvistică; tipologie lingvistică; lingvistică contrastivă; lingvistică culturală; comunicare interpersonală și interculturală; antropologie culturală; sociologie. [...] De altfel, dimensiunea culturală este complementară celei lingvistice” (p. 33). Volumul acoperă cu deplin succes un spațiu gol în cercetarea românească, remarcându-se prin bogăție, complexitate, originalitate și rigoare științifică.

IULIANA CHIRICU

Institutul de Lingvistică al Academiei Române

„Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, București